

Zasl. prof. dr. Marko Kerševan

SPOMINI, PRIČE PRETEKLOSTI

Uvajanje študija sociologije v začetku šestdesetih let je bilo na Filozofski fakulteti spremljano z dvomi in nezaupanjem. Sociologija se je rimala s socializmom, odločitev za uvedbo študija je bila sprejeta nekje v partijskem vrhu, njen pobudnik in prvi predstojnik novega oddelka je bil Boris Ziherl, ki je veljal za trdega partijskega ideologa na področju kulture in znanosti. Po drugi strani je sociologija veljala za »buržoazno znanost«; Marx svojega raziskovanja ni poimenoval »sociologija« in študij sociologije je takrat obstajal na zahodnoevropskih in ameriških univerzah, ne pa na socialističnem Vzhodu. Kakorkoli: leta 1960 je oddelek začel z delom s tremi redno zaposlenimi in dvema kabinetoma, ki sta bila hkrati tudi pisarna in oddelčna knjižnica; tajnico in knjižničarko (v eni osebi) je delil z Oddelkom za filozofijo. Vsi drugi učitelji so prihajali z Inštituta za sociologijo in z drugih oddelkov

Po tedanjih pravilih je moral ustrezen predlog sprejeti tudi pristojni organ FF. To pa ni bilo enostavno, kajti mnogi profesorji so bili prepričani, da fakulteta potrebuje sociologijo in da je njeno pravo mesto v sklopu njenih humanističnih in kulturnih strok. Med njim je bil tudi zgodovinar, prof. Bogo Grafenauer, ki je v takratnem profesorskem zboru imel velik ugled in avtoriteto. Visoko ga je cenil tudi prof. Ziherl. Tudi med člani ZK so bili različni pogledi, vendar je vodstvo fakultetne organizacije ZK disciplinirano sklenilo, naj člani ZK predlog enotno podprejo. Na seji se je tako obetala ostra razprava. Zagovorniki predloga so računali, da bo za njegov sprejem odločilna (»zagotovljena«) podpora Borisa Ziherla kot ustanovitelja in prvega predstojnika oddelka ter človeka z najmočnejšim partijskim »zaledjem«. Ko je dobil besedo, je na presenečenje vseh izjavil, da bi bilo dobro zadevo odložiti, še enkrat premisliti in pri tem upoštevati tudi interese FF in njenih strok, ne nazadnje tudi študentov sociologije.

Kaj se je zgodilo?

Uvajanje študija sociologije v začetku šestdesetih let je bilo na Filozofski fakulteti spremljano z dvomi in nezaupanjem.

in fakultet. Nič ni kazalo, da bi bilo ob takratnih prostorskih stiskah, pa finančnih in kadrovskih »ožinah« na Univerzi lahko kmalu kaj bolje. Skoraj sočasno je bila zunaj Univerze ustanovljena Visoka šola za politične vede (z novo stavbo in dovolj prostora). Njen glavni ustanovitelj je bil CK ZKS. Zamišljena je bila najprej kot visoka partijska šola. Kmalu pa je prevladalo mnenje, da naj postane normalna visoka šola in nato fakulteta ljubljanske univerze: k temu bi pomagalo, če bi vanjo vključili tudi študij sociologije. Eno z drugim: sredi šestdesetih let se je nekje na (še višjem) vrhu rodila ideja, da naj se študij sociologije s FF v celoti in čim prej preseli na VŠPV. Za to so nazadnje, čeprav s težavo, pridobili tudi prof. Ziherla.

Med takratnimi študentkami in študenti sociologije je bila tudi hči člana najožjega vrha takratne slovenske (in jugoslovanske) politike. Kot študentka se ni postavljala ali izpostavljala s svojim imenom in priimkom. Je pa tedaj očetu razločno in odločno povedala, da se je vpisala na študij sociologije na Filozofski fakulteti in da hoče študij tudi zaključiti kot diplomantka te fakultete in ne kakšne visoke partijske šole. In da tako hoče tudi večina njenih kolegic in kolegov. Povedala je tako razločno in odločno, da je oče tisti večer pred odločilno sejo poklical Borisa Ziherla ...

Kot je znano, je bil pozneje namesto sklepa o popolni in takojšnji preselitvi študija sociologije

sprejet dogovor, da se samostojni (enopredmetni) študij postopoma res prenese na VŠPV/FSPN in da se tam razvija večina posebnih sociologij, da pa na FF ostane dvopredmetni študij sociologije za pedagoške poklice in da se za(radi) povezave z drugimi humanističnimi in kulturnimi strokami posebej posveča sociološki teoriji in sociologiji kulture.

Zgoraj zapisano ni moj spomin na dogajanje, ampak spomin na pripoved pokojnega prof. Čarnija o njem. Čarni je bil tedaj asistent prof. Ziherla in kot diplomirani zgodovinar je dobro poznal tudi učitelje Oddelka za zgodovino. Pozneje sva bila dve desetletji skupaj v istem kabinetu. Prav je, da se njegova pripoved ohrani tudi kot opomin sociologom, da ob vsem priseganju na »strukture in procese« ne pozabijo na pomen konkretnih dejanj konkretnih ljudi, in kot opomin zgodovinarjem, da ob priseganju na dokumente in zapisnike ne pozabijo, da v njih ni vsega, kar je »delalo zgodovino«.

Zasl. prof. dr. Marko Kerševan je doktor sociologije, eden izmed utemeljiteljev sociologije religije na Slovenskem, nekdanji dekan Filozofske fakultete (1991–1993).

Znan. svet. dr. Zdenko Kodelja

Pred sto leti, ko je bila ustanovljena Univerza v Ljubljani, je bila pedagogika med prvimi znanstvenimi vedami, ki so dobile svojo lastno katedro na Filozofski fakulteti. Prav to dokazuje, da je bila pedagogika takrat v svetu že priznana kot posebna akademska disciplina, kot posebna znanstvena veda, ki jo poučujejo profesorji pedagogike in ne več v glavnem filozofi, kot je bilo na mnogih nemških in drugih univerzah v navadi še ne dolgo pred tem. Ne glede na to pa prvi profesor pedagogike na Univerzi v Ljubljani ni bil po izobrazbi ne pedagog ne filozof, temveč filolog. Da pa so pedagogiko na univerzah, preden je postala posebna veda, poučevali filozofi, ni nič nenavadnega, saj je bila pedagogika del filozofije. Njen temelj je namreč bila etika oziroma praktična filozofija. To je bil verjetno razlog, da so nekateri takšno pedagogiko imenovali »filozofska pedagogika«.

Ta je bila razumljena kot nasprotje znanstveni pedagogiki, ki se ravno kot znanost razlikuje od filozofije. To razlikovanje je posledica procesa razkrajanja enotnosti filozofije in znanosti, ki se je začel z osamosvajanjem naravoslovja od filozofije narave in se nadaljeval s specializacijo posebnih področij vednosti, ki jih danes imenujemo družboslovne in humanistične vede. Tudi različne smeri pedagogike, ki se bolj ali manj navezujejo na te novonastale vede, so posledica tega procesa.

Toda začetek slovenske akademske pedagogike in njen razvoj vse do konca druge svetovne vojne sta tesno povezana predvsem s kulturno oziroma duhoslovno pedagogiko, ki so jo takrat obravnavali kot zvrst filozofske pedagogike. Po tem pa je prišlo do preloma s to tradicijo, ker je bila tako razumljena pedagogika z vidika marksistične pedagogike, ki je bila takrat edina politično dopuščena pedagogika, videna kot idealistična in družbeno reakcionarna pedagogika, ki poskuša uveljaviti duhovne vrednote buržoazne kulture. Za nesprejemljivo in nepotrebno je bila razglašena tudi filozofija vzgoje, in to z razlago, da obravnava marksistična pedagogika kot znanost vsa tista vprašanja, ki posegajo na področje filozofije. Čeprav so se tedaj tudi druge družboslovne in humanistične vede razglašale za marksistične, pa se je marksistična pedagogika po mojem mnenju opirala na najbolj dogmatske in diamatske interpretacije marksizma ter – v nasprotju z drugimi vedami, denimo, filozofijo in sociologijo – izključevala tako imenovani »zahodni marksizem«, vključno s kritično teorijo družbe in althusserjanstvom. Ignorirala je celo pomembne marksistične študije o vzgoji in izobraževanju, ki so še danes referenčna dela. To pa ne pomeni, da se pogledi na to, kaj je prava marksistična pedagogika, niso spreminjali, še manj, da so vsi pedagogi mislili in ravnali enako. Pravzaprav se profesorji večine študijskih predmetov, še posebej tistih, ki so bili povezani z empiričnim pedagoškim raziskovanjem, kolikor se spomnim, z marksizmom niso kaj dosti ukvarjali. Kljub temu je pedagogika v delu javnosti veljala za režimsko vedo. Po moji presoji deloma upravičeno, deloma ne. Vsaj nekateri profesorji z Oddelka za pedagogiko so večkrat javno opozarjali na napake partijske šolske politike, denimo v zvezi z usmerjenim